

Asia: VN/22704/2021

Lausuntopyyntö työryhmän luonnoksesta kansalliseksi ilmastonmuutokseen sopeutumissuunnitelmaksi 2030 (KISS2030)

Lausunnonantajan lausunto

1. Onko ehdotettu kansallinen ilmastonmuutokseen sopeutumissuunnitelma 2030 tasapainoinen, eli onko kaikki tarvittavat näkökohdat huomioitu?

Kansallinen sopeutumissuunnitelma vastaa kansainvälisiin ja EU strategioihin Suomen osalta. Tässä on kansallisessa edunvalvonnassa tärkeää tuoda esille myös EU jäsenvaltioiden ja niiden alueiden erilaisuus; erilaiset haasteet ja mahdollisuudet vastata niihin. Jäsenvaltioiden erilaisuus on otettu esille ehdotuksessa. Yhtä tärkeää on ottaa huomioon alueiden erilaisuus jäsenmaiden sisällä. Ilmastonmuutoksen hillintä ja siihen sopeutuminen ovat yhteinen ja tärkeä tavoite, mutta haasteet ovat erilaisia eri alueilla ja myös keinot vastata niihin vaihtelevat sen mukaan. Yksi yhteinen suunnitelma ei sovi kaikille alueille eikä mahdollista resurssitehokkaita toimia.

2. Tarkemmat huomiot luvusta 'Havaitut muutokset, vaikutuskenaariot ja riskit' (Luku 2.2)

Riskit on tunnistettu ja kuvattu kansallisella tasolla hyvin, samoin alueelliset erot ilmastonmuuttumisessa on otettu huomioon. Nämä alueelliset erot vaikuttavat kullakin alueella tarvittaviin toimenpiteisiin ja alueilla onkin tärkeä rooli näiden erojen tunnistamisessa ja toimenpiteiden suunnittelussa ja toteuttamisessa. Sopeutumistoimissa on tärkeää kyetä turvaamaan huoltovarmuus niin energian- kuin ruuantuotannossa. Lisäksi tulee varmistaa elinkeinotoiminnan kyky uusiutua ja monipuolistua muuttuvissa olosuhteissa. Samalla toimenpiteiden tulee turvata luonnonvarojen kestävyys sekä resurssitehokas käyttö. Ekologinen, taloudellinen, sosiaalinen ja kulttuurinen kestävyys on pidettävä tasapainossa. Ilmastonmuutoksen hillinnästä ja siihen sopeutumisesta viestittämisen ja tiedonvälityksen tarpeet on tuotu hyvin esille. Tiedon ja viestinnän puutteet on ehdotuksessa tunnistettu hyvin. Tähän on toimenpiteissä syytä panostaa ja myös koulutuksen ja valistuksen merkitystä tulee korostaa resurssien lisäämisen rinnalla. Nämä seikat on huomioitu myös Pohjois-Karjalan omissa ilmastonmuutokseen sopeutumisen toimissa.

3. Tarkemmat huomionne suunnitelman visiosta ja päämääristä (Luvut 2.3 ja 2.4)

Ehdotuksen visio hyvinvointia ja turvallisuutta muuttuvassa ilmastossa on hyvä ja mahdollistava. Tavoite siitä, ettei ilmastonmuutos heikennä luonnon, ihmisten ja yhteiskunnan hyvinvointia ja

turvallisuutta on kaunis. Ilmastonmuutos tulee vaikuttamaan hyvinvointiin ja turvallisuuteen. Tältä kannalta katsottuna ilmastonmuutoksen sopeutuminen ja toimenpiteiden vaikuttavuus ovat erittäin tärkeitä, sillä ne ratkaisevat miten paljon ja mihin suuntaan hyvinvointi ja turvallisuus muuttuvat. Pohjois-Karjalan oma ilmasto- ja energiaohjelma ja sen toimenpidesuunnitelma tähtäävät samalla tavalla luonnon, yhteiskunnan ja ihmisen turvallisuuden ja hyvinvoinnin turvaamiseen. Niiden tavoitteena on säilyttää koko maakunta elinvoimaisena myös tulevaisuudessa luontoa kunnioittaen ja elinkeinorakennetta uudistaen. Ehdotuksen kolme päämäärää liittyen toimijoiden tahtoon, keinoihin ja kykyyn (osaamiseen) hillitä ja sopeutua ilmastonmuutosta on hyvin kiteytetty. On tärkeää, että päätöksenteko, käytettävissä olevat resurssit ja käytännön toimet vievät samaan tavoitteeseen.

4. Näkemyksenne teemasta 'Kansallisen tason strateginen suunnittelu ja ennakointi' ja siihen sisältyvistä tavoitteista ja toimenpiteistä oman toimialanne tai toimintanne näkökulmasta?

Maakuntaliitto pitää hyvänä, että ehdotuksessa esitetään mitattavissa olevia tavoitteita. Tässä on muistettava kuitenkin, että määrällisten tavoitteiden saavuttaminen edellyttää etenkin alkuvaiheessa lisäresursseja, jotta tarvittavia toimenpiteitä voidaan toteuttaa. Tämä liittyy vahvasti kysymykseen ehdotuksen alueellisesta oikeudenmukaisuudesta. Mitä tehokkaammin alueet kykenevät vastaamaan tarkoituksenmukaisesti ilmastonmuutoksen haasteisiin, sitä paremmin ne kykenevät toimillaan tukemaan kansallisia tavoitteita ja päämääriä.

5. Näkemyksenne teemasta 'Kokonaisturvallisuus ja yleinen huoltovarmuustyö' ja siihen sisältyvistä tavoitteista ja toimenpiteistä oman toimialanne tai toimintanne näkökulmasta?

Huoltovarmuuden korostaminen on erittäin tarpeellista ja kannatettavaa. Liikenneinfran kansallinen ja alueellinen kestävyys, kunto ja kattavuus on tärkeää varmistaa. Suomen jokaisen alueen kestävä saavutettavuus on varmistettava, jotta alueiden elinvoimaisuus kyetään säilyttämään. Tämä edellyttää sekä kansallisia että alueellisia toimia. Maakuntaliitto kannattaa ajatusta, että liikenneverkon kunnossapitoon varataan lisäresursseja, joilla huomioidaan ilmastonmuutoksen aiheuttama lisääntyvä hoidon ja kunnossapidon tarve. Maakuntaliitto pitää myös erittäin hyvänä, että myös metsäautotie- ja yksityistieverkosto ja sen kunnan merkitys on nostettu esille. Näitä on sisällytetty myös Pohjois-Karjalan alueelliseen toimenpidesuunnitelmaan.

6. Näkemyksenne teemasta 'Ruoka- ja ravitsemusturva' ja siihen sisältyvistä tavoitteista ja toimenpiteistä oman toimialanne tai toimintanne näkökulmasta?

Ei huomautettavaa.

7. Näkemyksenne teemasta 'Infrastruktuuri ja rakennettu ympäristö' ja siihen sisältyvistä tavoitteista ja toimenpiteistä oman toimialanne tai toimintanne näkökulmasta?

Maakuntaliitto esittää, että perusväylänpidon rahoitus tulee saada sellaiselle tasolle, että liikenneinfran korjausvelkaa saadaan vähennettyä mahdollisimman nopealla aikataululla. Tällä voitaisiin varautua sekä sään ääri-ilmiöistä johtuviin häiriöihin, mutta ennen kaikkea ilmaston lämpenemisestä ja sademäärien muutoksista johtuviin muutoksiin. Erityisesti talvien muuttuminen lämpimimmiksi aiheuttaa itäisessä Suomessa haastetta liikenneinfralle. Esim. nollan molemmin puolen vaihtelevat talvilämpötilat rapauttavat erityisesti alempiasteisella tieverkon pääosin ylikäisiä päällysteitä. Sorateillä kelirikkokaudet lisääntyvät ja pitkittyvät, mikä aiheuttaa ongelmia erityisesti metsä- ja energiateollisuuden kuljetuksille.

Energiaan liittyy paljon alueellisia eroja, jotka on otettava huomioon ja joiden heikkouksia on pyrittävä tukemaan kaikin mahdollisin toimin. Esimerkiksi kantaverkon riittävyys on tärkeä tekijä uusiutuvan energian tuotannon alueellisessa mahdollistamisessa. Toinen suuri tekijä on tuulivoima, mikä asettaa Itä-Suomen alueet eriarvoiseen asemaan muuhun Suomeen nähden. Itä-Suomen kunnat ja alueet maksavat tällä hetkellä käytännössä puolustusvoimien reagoitakyvyn, kun tutkatekniikan vuoksi alueilla ei voi rakentaa tuulivoimaa ja kunnilta jää vastaavasti saamatta merkittäviä verotuloja.

8. Näkemyksenne teemasta 'Kuivuusriskien hallinta, luonnonvarojen käyttö ja hoito, luonnon monimuotoisuus ja luontopohjaiset ratkaisut' ja siihen sisältyvistä tavoitteista ja toimenpiteistä oman toimialanne tai toimintanne näkökulmasta?

Metsätalouteen liittyvät esitetyt toimenpiteet ovat kannatettavia. Ilmastokestävän metsänhoidon osaaminen on Pohjois-Karjalassa korkealla tasolla ja sen jalkauttaminen käytännön toimiin on tärkeä ilmastonmuutoksen hillinnän ja sopeutumisen toimenpide. Laadukkaaseen tutkimukseen ja tiedon käytettävyyden lisäämiseen sekä erilaisiin tiedonkokoamiseen sekä laadukkaaseen ja ymmärrettävään tiedonvälittämiseen liittyviin toimiin on hyvä kiinnittää ehdotuksen mukaisesti huomiota tulevaisuudessa erityisen paljon. Maakuntaliiton mielestä on hyvä, että viestintä on nostettu omaksi toimenpiteekseen ehdotuksessa. Metsätalouden kannustinjärjestelmän sisällön ja uudistamisen kohdalla on myös toivottavaa esittää keinoja aktivoida erilaisia metsänomistajia (perikunnat, kaupunkimetsänomistajat. jne.). Pienpuun keruuseen kannustaminen on erittäin hyvä ehdotus.

Luonnon monimuotoisuuteen liittyvien toimien (suojelualueet, ennallistaminen) rinnalla on syytä korostaa talousmetsien luonnonhoidon toimenpiteiden merkitystä ja jalkauttamista. Tätä tietoa ja osaamista on Pohjois-Karjalan maakunnassa paljon ja näitä toimia on esitetty myös alueellisessa metsäohjelmassa. Tämän ohjelman merkitys luonnonvarojen kestävässä käytössä ja monimuotoisuuden edistämässä on hyvä ottaa huomioon myös kansallisesti. Metsien monimuotoisuuden ohella perinnebiotooppien säilyttämiseen liittyvät toimet tulisi ottaa huomioon.

9. Näkemyksenne teemasta 'Terveysten suojeleminen ja edistäminen' ja siihen sisältyvistä tavoitteista ja toimenpiteistä oman toimialanne tai toimintanne näkökulmasta?

Ei huomautettavaa.

10. Näkemyksenne teemasta 'Kulttuuriperinnön ja –ympäristön suojeleminen' ja siihen sisältyvistä tavoitteista ja toimenpiteistä oman toimialanne tai toimintanne näkökulmasta?

Ei huomautettavaa.

11. Näkemyksenne teemasta 'Alue- ja kuntatason ilmatoriskien hallinta' ja siihen sisältyvistä tavoitteista ja toimenpiteistä oman toimialanne tai toimintanne näkökulmasta?

Alue- ja kuntatasolla maakuntakaavat ovat keskeisiä maankäytön suunnitelmia, jotka mahdollistavat luonnollisesti myös ilmastonmuutoksen sopeutumiseen liittyvien teemojen käsittelyn. Maakuntakaavoituksen roolia ilmastonmuutoksen sopeutussuunnitelmassa voisi edelleen korostaa, koska ne ovat ohjeena yleis- ja asemakaavojen laadinnassa ja välittävät myös valtakunnallisten alueidenkäytön tavoitteiden näkökulmia.

Aluetason ilmatoriskien hallinnassa ja ilmastomuutokseen sopeutumisessa maakuntien liitot ovat aktiivisia toimijoita ja niiden rooli on hyvä ehdotuksessa tunnustaa. Liitot tekevät yhteistyötä, josta osoituksena on maakuntien liittojen ilmasto- ja luontoasiantuntijoiden verkosto. Sen avulla voidaan vaihtaa kokemuksia ja oppia niistä alueiden kesken. Pohjois-Karjalassa maakuntaliitto on vastuutaho maakunnallisen ilmasto- ja energiasuunnitelman toimenpidesuunnitelman jalkauttamisessa.

12. Näkemyksenne teemasta 'Tietopohjan vahvistaminen ja tiedon jalkauttaminen' ja siihen sisältyvistä tavoitteista ja toimenpiteistä oman toimialanne tai toimintanne näkökulmasta?

Ei huomautettavaa.

13. Näkemyksenne teemasta 'Viestintä ja vuorovaikutus' ja siihen sisältyvistä tavoitteista ja toimenpiteistä oman toimialanne tai toimintanne näkökulmasta?

Ei huomautettavaa.

14. Näkemyksenne teemasta 'Kansainvälinen yhteistyö' ja siihen sisältyvistä tavoitteista ja toimenpiteistä oman toimialanne tai toimintanne näkökulmasta?

Kansainvälinen yhteistyö on esitetty hyvin ja on erittäin hyvä, että kansainvälisen rahoituksen kotiuttaminen on otettu mukaan. Globaali vastuu ilmastonmuutokseen sopeutumisessa on myös otettu riittävästi esille toistaiseksi esitetyssä osuudessa.

15. Näkemyksenne teemasta 'Sopeutumisen seuranta ja arviointi' ja siihen sisältyvistä tavoitteista ja toimenpiteistä oman toimialanne tai toimintanne näkökulmasta?

Suunnitelma sisältää myös sopeutumisen toimia alueellisesta näkökulmasta. Tämä varmistaa resurssitehokkaan toiminnan alueella. ELY-keskukset, kunnat ja kuntaliitto on mainittu toimijoina, mutta maakuntaliitot puuttuvat. Kuitenkin maakuntaliitot toimivat kuntien tarpeellisena apuna ja tukena, sillä monissa kunnissa on vielä puutteita ilmastonmuutokseen liittyvästä osaamisesta ja ennen muuta työhön käytettävistä resursseista. Maakuntien liitot on mainittu ainoastaan toimenpiteessä 17.4.

Seurannan ja arvioinnin osuudessa on erittäin hyvä, että on tuotu esille tarve erottaa se, seurataanko sopeutumistoimien ja -politiikan toimeenpanoa ja niiden vaikutuksia vai sopeutumiskykyä tai riskejä. On hyvä, että tavoitteena on avoin ja päivittyvä ja helposti ymmärrettävä seuranta. Indikaattoreiden ja mittareiden suunnitteluun maakuntaliitto esittää mahdollisimman osallistavaa menetelmää, jotta varmistetaan seurantaan tarvittavan tiedon avoin saatavuus, alueellinen relevanttius sekä seurannan toteuttamiseen tarvittavat resurssit myös alueellisesti.

16. Näkemyksenne luvun 2.5.13 lisäselvitystä vaativista toimenpiteistä oman toimialanne tai toimintanne näkökulmasta?

Ei huomautettavaa.

17. Miten arvioisitte suunnitelman toimenpiteiden vastuuttamista? Mahdolliset toimenpidekohtaiset ehdotuksenne toteuttajien lisäämiseksi tai poistamiseksi?

Tämänhetkisen ehdotuksen vastuuttamiset ja tahot ovat pitkälti ministeriöiden ja tutkimuslaitosten tasolla. On tärkeää ottaa huomioon myös maakuntien liitot toimijoina ja toiminnan mahdollistajina ja edistäjinä. Ilmastonmuutoksen hillintä ja siihen sopeutuminen edellyttävät kaikkien sidosryhmien työtä ja siihen sitoutumista ja alueilla on siihen työhön paras tuntemus ja mahdollisuudet. Maakuntien liitot ovat myös alueellaan merkittäviä kehittämistoimien rahoittajia.

18. Millaisena näette oman organisaationne tai edustamanne tahon roolin sopeutumissuunnitelman tavoitteiden ja toimenpiteiden toteuttamisessa?

Pohjois-Karjalan maakuntaliitto on yhdessä alueen toimijoiden ja sidosryhmien kanssa laatinut maakuntahallituksen hyväksymän ilmasto- ja energiaohjelman 2030 sekä sen toteuttamissuunnitelman, jonka toimenpiteiden toteutumista seurataan vuosittain ja jota päivitetään aina tarvittaessa. Toteuttamissuunnitelmassa on esitetty konkreettisia toimia ilmastonmuutoksen hillintään ja siihen sopeutumiseen maakunnassa. Maakuntaliitto vastaa ohjelman seurannasta ja päivittämisestä sekä ohjaa käytettävissään olevista rahoituslähteistä rahoitusta kehittämistoimille ja toimenpiteille, joilla toteutetaan ja edistetään toteuttamissuunnitelman ilmastonmuutoksen hillinnän ja siihen sopeutumisen toimia. Lisäksi maakuntaliitto kannustaa, rohkaisee ja edistää toimijoiden aktiivista yhteistyötä sekä tiedottaa aihepiiriin liittyvistä kysymyksistä. Yhteistyötä kuntien kanssa on myös lisätty ja tuotu konkretiaa toimiin ja tämä työ jatkuu.

19. Tarkemmat huomiot vaikutustenarvioinnista (Luku 2.6)

Vaikutusten arvioinnin suunnittelussa korostuu alueiden erilaisuus. Ilmastonmuutoksen riskit ovat eri alueilla Suomessakin erilaiset (erityisesti huoltovarmuuteen, väestön ikärakenteeseen ja elintasoon) liittyen. Tämä tulee ottaa huomioon arvioinnissa ja vaikutusten seurannassa.

20. Muut huomiot suunnitelmaluonnoksesta.

Pohjois-Karjalan maakuntaliitto pitää erittäin hyvänä sitä, että ilmastonmuutokseen sopeutumisen tavoitteita ja toimenpiteitä esitetään kansallisella tasolla. Pohjois- Karjalassa on tehty vuonna 2021 hyväksytty uusi Ilmasto- ja energiaohjelma 2030 ja sen jalkauttamista edistämään laadittiin toimenpidesuunnitelma, joka hyväksyttiin vuonna 2022. Maakunnan toimenpidesuunnitelmassa esitetään toimenpiteitä paitsi ilmastonmuutoksen hillintään myös siihen sopeutumiseen. Maankäytön ja maakuntakaavoituksen puolella Pohjois-Karjalan maakuntakaava 2040, 1. vaiheessa on tehty myös erikseen ilmastovaikutusten arviointi.

Kansallinen sopeutumissuunnitelma antaa sopivat ja kattavat raamit maakunnalliselle työlle. Samalla Pohjois-Karjalan maakuntaliitto esittää, että kansallisessa sopeutumissuunnitelmassa otetaan huomioon entistä paremmin huomioon alueiden erilaisuus sekä niiden omat alueelliset sopeutumistoimenpiteet.

Pohjois-Karjalan maakuntaliitto toivoo, että kansallisen ilmastonmuutokseen sopeutumisen suunnitelman jatkokehittelyssä otetaan maakuntien liitot ja niiden välinen yhteistyö vahvemmin huomioon. Ilmastonmuutoksen hillintä ja siihen sopeutuminen ovat vakavasti otettavia asioita, jotka vaativat tehokkaita ja sovellettavissa olevia toimia. Näiden toimien tulee perustua tutkittuun tietoon ja toimien tehoon hillinnässä ja sopeutumisessa. Samalla toimien avulla tulee voida olla mahdollista

tukea kunkin alueen elinvoimaa ja toimeentulon mahdollisuuksia ottaen huomioon kunkin alueen erityispiirteet, haasteet ja mahdollisuudet. Kansallinen sopeutumissuunnitelma on ehdotuksen mukaan tarkoitus hyväksyä vähintään joka toinen vaalikausi. Maakuntaliitto toivoo, että toimet kuvataan sellaisella tarkkuudella, mikä kuitenkin mahdollistaa nopeatkin toimenpiteiden muutokset alueilla. Sopeutumistoimien toteuttaminen vaatii myös lisää resursseja etenkin kunnissa, joten tähän toivotaan kiinnitettävän huomiota kansallisessa rahoituksessa.

Hirvonen Vili
Pohjois-Karjalan maakuntaliitto